

LUONNOS 2

20.12.2013

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo@mmm.fi

Viite: Lausuntopyyntö 31.10.2013 dnro MMM 001:00/2012

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta ja elintarvikelain 3 ja 5 §:n muuttamisesta

Pro Luomu ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto lakiluonnoksesta luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta ja elintarvikelain 3 ja 5 §:n muuttamisesta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Euroopan unionin luonnonmukaista tuotantoa koskevan sääntelyn tarkoituksena on kuluttajien luottamuksen varmistaminen takaamalla tuotteiden aitous, sekä varmistaa tuottajille tasapuolisen kilpailun edellytykset sekä sisämarkkinoiden toimivuus (s-4).

Tavoitteena on taata tuotteiden aitous vaikuttavalla ja tehokkaalla valvonnalla. Valvonnan on myös oltava toimijoille tasapuolista sekä kattavasti saatavilla kaikissa osissa maata.

Ehdotus perustuu viranomaisjärjestelmään, jossa valvontaa jatkettaisiin nykyisissä valvontaviranomaisissa Eivirassa, ELY-keskuksissa ja Valvirassa. Tarkastusten toteuttamisessa jatkettaisiin edelleen tehtävään valtuutettujen tarkastajien käyttöä, koska se mahdollistaa riittävän joustavuuden tarkastusmäärien muuttuessa.

Pro Luomu ry pitää esityksen tavoitetta tarkoituksenmukaisena. Valvonta on keskeinen tekijä luomutuotteiden aitouden ja siten kuluttajien luottamuksen turvaamisessa. Valvonnan on oltava myös kustannustehokasta, jotta se ei tarpeettomasti lisää luomutuotannon kustannuksia. Lisäksi valvonnan tulee olla tasapuolista, vaikuttavaa ja tarjolla kaikissa osissa maata.

Pro Luomu ry pitää ehdotusta viranomaisvalvonnan jatkamisesta perusteltuna. Suomessa luomuvalvonta toteutetaan nykyisinkin viranomaisten toimesta ja ehdotuksen mukaisesti samat viranomaiset jatkaisivat valvontaa. Kuluttajien luottamus luomuvalvontaan on arvioidemme mukaan kohtuullisen hyvä. Osa

suomalaisista epäilee luomun aitoutta, mutta se kuvastanee enemmän tietämättömyyttä luomusta ja sen valvontajärjestelmästä kuin epäluottamusta nykyiseen viranomaisvalvontaan. Suomessa yleisesti luotetaan viranomaisvalvontaan, joten ehdotus pikemminkin vahvistaa kuin heikentää kuluttajien luottamusta.

Kustannustehokkuus, erityisesti laaja ostopalveluiden käyttö, viranomaisille kuuluva velvollisuus neuvoa säädöksiin liittyvissä asioissa sekä meneillään oleva EU:n luomulainsäädännön uudistus puoltavat myös viranomaisvalvonnan jatkamista.

Nykyiseen valvontaan liittyvät ongelmat

Pro Luomu haluaa kiinnittää huomiota luomuvalvonnassa havaittuihin ongelmiin, jotka heikentävät luomuvalvonnan vaikuttavuutta ja saattavat muodostua pullonkaulaksi hallituksen asettamien luomualan kasvutavoitteiden toteutumiselle.

Puutteellinen ohjeistus ja tiedotus luomusäädöksiin liittyvissä asioissa.

Luomua säätelevän lainsäädännön hallitseminen vaatii osaamista ja jatkuvaa valppautta. Useimmilla luomutuotannosta tai –valmistuksesta kiinnostuneilla toimijoilla on vilpitön halu toimia säädösten mukaisesti. Tästä huolimatta säädösten yksityiskohdat ja niiden tulkinta aiheuttavat sen, että valvonnassa havaitaan tahattomia poikkeamia.

Viranomaiset ovat velvoitettuja antamaan neuvontaa säädöksiin liittyvissä asioissa. Tämä ei kuitenkaan nykyisin toteudu riittävässä määrin. Erityisesti ongelmia esiintyy vasta käynnistyvissä luomutuotannonhaaroissa, kuten luomusiipikarjan- ja –sianlihassa. Toimijat eivät saa viranomaisilta selkeitä vastauksia hyväksyttävistä menettelyistä. Lisäksi on epäselvyyttä siitä, antaako säädösten hyväksyttävän tulkinnan ELY-keskus vai Evira.

Puutteellisesta neuvonnasta on myös kyse tapauksissa, joissa toimija on hakenut ja saanut neuvoa viranomaiselta ja uskoo sen pohjalta toimivansa aivan oikein. Eviran toimesta kuitenkin havaitaan, että kyseissä tapauksessa on toimittu luomusäädösten vastaisesti ja ELY-keskus määrää toimijan markkinointikieltoon. Tällainen tapaus on aiheuttanut useiden kymmenien tuhansien eurojen tappion ja vähentää sekä tuottajien että teollisuuden kiinnostusta luomutuotannon käynnistämiseen ja kehittämiseen. Eri ELY-keskukset tulkitsevat sääntöjä eri tavoin, minkä vuoksi ohjeistukset ja käytännöt eri aluilla poikkeavat. Lisäksi luomusäädösten muutokset tulevat liian usein toimijoille yllättäen (esim. orgaanisen seleenin kieltäminen). Osa ongelmasta johtunee puutteellisesta tiedonkulusta.

Päätösten hitaus

Toimijan tulee saada päätökset luomuvalvontaan hyväksymisestä ja vuosittaisen tarkastuksen hyväksymisestä määräajan puitteissa. Nykyisin päätökset alkutarkastusten hyväksymisestä sekä asiakirjaselvitykset viipyvät yli säädetyin määräajan.

Ankarat seuraamukset inhimillisestä virheestä

Luomuvalvonnan tarkoituksena on taata kuluttajille aidot luomutuotteet. Toimija saa valvonnasta vakuuden, jonka avulla hän voi myydä tuotteitaan luomuna.

Luomuvalvonta aiheuttaa turhautumista ja jopa pelkoa osalle toimijoista. Nykyinen sanktiointikäytäntö rankaisee ankarasti myös niitä toimijoita, joissa sääntöjen laiminlyönti johtuu inhimillisestä virheestä, eikä millään tavalla vaaranna luomuvalvonnan tarkoitusta taata kuluttajille aidot luomutuotteet. Tahattomasta inhimillisestä erehdyksestä langetettu markkinointikielto rankaisee erityisesti niitä viljelijöitä, jotka pyrkivät tuottamaan tuotteita markkinoille. Osa toimijoista kokee jopa oikeusturvansa vaarantuneeksi. Vain harva lähtee valittamaan päätöksistä tai epäasiallisesta kohtelusta, koska valitustie on pitkä ja raskas. Luomuvalvonnasta kulkeutuu tietoa tukivalvontaan, mikä aiheuttaa sen, että käytännössä luomuviljelijät ovat 100 %:sti tukivalvonnassa, kuin muutoin vain murto-osa viljelijöistä joutuu tukivalvonnan kohteeksi.

Esityksiä havaittujen ongelmien ratkaisemiseksi

Pro Luomu ry katsoo, ettei lakiehdotus tuo selkeää parannusta edellä havaittuihin ongelma-kohtiin. Hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti luomutuotannon tulisi Suomessa lisääntyä merkittävästi. Jotta tämä olisi mahdollista ja luomutuotannosta entistä suurempi osa päätyisi myös markkinoille, luomuvalvonnan toteuttamiseen tulee varata riittävästi asiantuntevia henkilöitä.

Ehdotuksen perustelujen mukaan Eviran roolia vahvistetaan valvontaa johtavana ja ohjaavana kansallisena toimivaltaisena viranomaisena sekä asiantuntijana. Tämän sisältö jää ehdotuksessa kuitenkin epäselväksi.

Pro Luomu ry esittää, että

- lakiesitykseen lisätään viittaus hyvän hallintotavan noudattamisesta
- lakiesityksessä valvontaviranomaisten keskinäistä roolia selkeytetään erityisesti valvonnan ohjauksen ja kehittämisen sekä lainsäädännön neuvonnan osalta
- lakiesityksessä Eviran rooliin kirjataan vastuu luomuvalvonnan päätöksentekijöiden ja tarkastajien koulutuksesta ja asiantuntemuksen vahvistamisesta
- asiantuntemusta vahvistetaan keskittämällä erityisesti luomukotieläintuotannon päätöksiä yhteen tai muutaman ELY- keskuksen
- valvonnan toimeenpanossa ja kehittämisessä lisätään yhteistyötä ja vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa esimerkiksi asiakasraadien tai muun yhteistyöelimen muodossa

Yllä mainittujen kohtien toteutuminen todennäköisesti poistaisi useita edellä mainittuja ongelmia ja vahvistaisi sekä kuluttajien luottamusta että valvottavien toimijoiden yhdenmukaista kohtelua, tasavertaisuutta ja oikeusturvaa.

Lisäysaineistorekisteri

Lisäysaineisto aiheuttaa eniten seuraamuksia luomuvalvonnassa. Keskeinen ongelma on luonnonmukaisesti tuotetun lisäysaineiston vähäinen määrä, jonka vuoksi joudutaan turvautumaan poikkeuslupiin ja käyttämään tavanomaista siementä. Lisäysaineistorekisterin ja siihen liittyvän poikkeuslupakäytännön tulee edesauttaa luomusiementuotantoa, tarjontaa ja käyttöä, mutta toisaalta liian suppea siemenvaikoima ei saa rajoittaa hyvälaatuisen sadon tuottamista eikä aiheuttaa kohtuuttomia käytännön hankaluuksia viljelijöille ja siemenliikkeille.

Laki elintarvikelain muuttamisesta

Pro Luomu ry kannattaa luomua koskevan markkinavalvonnan selkeyttämistä. Erityisen tärkeää se on ateriapalveluiden osalta, koska ne eivät kuulu luomuvalvonnan piiriin.

Kauniaisissa 20.12.2013

Pro Luomu ry

Marja-Riitta Kottila

toiminnanjohtaja

Päivi Rönni

asiantuntija